

APROXIMACIÓ ALS ANTROPÒNIMS DE PROCEDÈNCIA DE LES CARTES-POBLES DEL SEGLE XIII AL BAIX I ALT MAESTRAT

Manuel GARCIA I GRAU
Glòria CANDELA I GONZÁLVEZ

L'actitud que ens ha portat a la realització d'aquest treball ha estat la d'intentar establir un cert paral·lelisme entre els antropònims que apareixen a les Cartes-Pobles de les viles a partir de les quals treballem, i la «probable» provenença dels repobladors d'aquestes terres al segle XIII, i diem probable perquè, com es pot sospitar, és difícil d'establir amb certesa els llocs d'on provenien els repobladors, ja que l'esmentada repoblació fou un procés llarg, difícil, intermitent i no aconseguida amb certa profunditat fins ben entrat el segle XV.

La intenció és establir un possible «Mapa de provenença», amb les dades que hem trobat a les respectives Cartes-Pobles, agafades quasi en la totalitat dels Butlletins de la «Societat Castellonenca de Cultura» i d'alguns arxius municipals. Afrontem, per tant, un risc, però creiem que podem aportar un poc més de claredat sobre la nostra identitat cultural i històrica, vinculada amb les terres i pobles del Principat, des de l'arribada del contingent conquistador a les terres més ençà del Sènia, recolzant, així, els estudiosos que mantenen la Teoria de la Reconquesta (Sanchis Guarner, etc...) com a vinculant i vehiculant de la nostra cultura i la nostra llengua comuna, perquè així ens ho demostren les dades investigades i analitzades.

Partint del caràcter intermitent que caracteritza aquesta repoblació, el que ens sembla important és assenyalar el lloc d'on provenien en un primer moment, per tal de fixar el «possible» origen d'eix contingent humà, ja que, com diu Joan fuster «...nosaltres venim del XIII. I tenim el carnet d'identitat a la vista». Çò és, majoritàriament, els pobles situats entre Tortosa i L'Alt Urgell, és a dir, allò que configura actualment el català Nord-Occidental.

BUIDAT D'ANTROPÒNIMS DE PROCEDÈNCIA

Hem confeccionat el treball partint de les Cartes-Pobles del Baix Maestrat (Districtes de Cervera, Peníscola, Polpís i Xivert) i l'Alt Maestrat (Districtes d'Ares, Coves d'Avinromà i Culla), amb un total de vint pobles i seixanta-dos antropònims de procedència (amb el *DE* al davant o adjectivats).

BAIX MAESTRAT

Per ordre alfabètic:

A

- *DE ABELLA, BALAGUERIO* (C.P. de Carrascal 17-IV-1239, B.S.C.C. 1968 Vol. XLIV, pág. 234).
 - Poblet del Terme Municipal de Villalonga; Llogaret del Terme d'Espés (Ribargorça); Llogaret del Terme Municipal de Sant Martí de Centelles; Vila situada en la Conca de Tremp; Llogaret del Municipi de Viu de Llevata. (DCV, vol. I, pág. 27).
- *DE ALMENARA, BERENGARI* (2^a C.P. de Sant Mateu, 24-IX-1274, BSCC 1983, vol. LIX, ps. 83-86).
 - Llogaret del Municipi d'Agramunt; Serra situada al sud de la del Montclar i que separa l'Urgell de la Ribera de Sió; Vila situada a l'extrem SE de la prov. de Castelló. (DCVB, vol. I, p. 529).
- *DE ALOS, BERNARDI* (C.P. de Xivert 28-IV-1234 BSCC 1933, vol. XIV ps. 169-173).
 - Vila de la vora dreta del Segre, 25 Km. més amunt de Balaguer. (DCVB. vol. I, p. 540).

B

- *DE BALAGUERIO, PETRO* (C.P. Càlig i Alí, 12-VII-1234, BSCC 1944 vol. XX, pp. 103-104).
 - Antiga capital del Comtat d'Urgell, situada a la vorera dreta del Segre, a 28 Km. al NE de Lleida. (DCVB. vol. II, pág. 222).
- *DE BARABERA, BERANGARI* (C.P. Peníscola, 28-I-1250, AHN llibre C, full 542).
 - Vila situada al SE de Sabadell; Vila situada al NE de Montblanc; Conca situada al Nord del Camp de Tarragona (DCVB. vol. II, p. 291).
- *DE BELLMUNT, RAYMUNDI* (CP Benicarló, 14-VI-1236, BSCC 1923, vol. IV, ps. 181-
" " , *PONCIUS* 193).
 - Vila situada en el serrat del Bellmunt, a 12 Km. de Balaguer; poblet agregat al Municipi de Talavera (partit de Cervera); Poble situat al NO de Falset. (DCVB vol. II, p. 415).
- *DE BORDELLO, PETRI* (CP. Rosell, 17-VI-1237), AMR).
 - Poble situat («Bordils») a la vocera detra del Ter, al NE de Girona. (DCVB, vol. II, p. 587).

C

- *DE CARDONA, ARNALDUS* (CP Peníscola, ídem).
 - Vila situada a 32 Km. cap el NO de Manresa, a la vora del riu Cardener. (DCVB, vol. II, P. 1.031).
- *DE CINTILLIS, RAIMUNDI*. (CP Xirvert, ídem).
 - Centelles: Vila situada en la divisòria del Congost i de la Plana de Vic. (DCVB, vol. III, p. 112).
- *DE COLLO, BERNARDI*. (CP. Polpís, 15-II-1287, BSCC 1948, vol. XXIV, pp. 65-66).
 - Coll: Muntanyola del Pla d'Urgell (DCVB, vol. III, ps. 288-289).

F

- *DE FALÇETO, ARNALDI*. (CP. Cervera, 8-X-1235, BSCC 1947, vol. III, pp. 389-390).
 - Falset: Vila de la comarca del Priorat. (DCVB, vol. V, p. 716).

G

- *DE GARRIGA, PETRI*. (CP. Peníscola, ídem).
- La Garriga: partides rurals del Rosselló, en l'Alt Empordà, en el Camp de Tarragona...; Vila situada en el Vallès; Llogaret del Municipi de Vilanova de la Muga (Alt Empordà). (DCVB, vol. VI, p. 202).

L

- *DE LINEROLA, BERNARDI* (CP. Cervera, ídem).
- Linyola: vila situada en el Pla d'Urgell, a 12 Km. de Balaguer. (DCVB vol. VI, p. 847).
- *DE LLORACH, GUILLERMI*. (CP. Peníscola, ídem).
- Poble del partit judicial de Montblanc; Alqueria del terme de Lloret de V.A. (DCVB, vol. VII, pàg. 54).

M

- *DE MAS, RAIMUNDI*. (CP., Peníscola, ídem).
- Mas de Barberans, municipi de la Ribera d'Ebre (DCVB, vol. VII, ps. 276-277).
- *DE MONTOLIU, PETRI*. (CP. Peníscola, ídem).
- Montoliu de Lleida: Poble situat en la comarca del Segrià; Montoliu de Segarra: Poble situat en la comarca de la Segarra; (DCVB, vol. VII, p. 556).

N

- *DE NARBONA, PETRI RAIMUNDI*. (CP. Xivert, ídem).
- Ciutat de la França meridional. (DCVB, vol. VII, p. 701).

O

- *DE OLIVELLA, BERNARDI*. (CP. Benicarló, ídem).
- Poblet situat en el Penedés (pendís de Garraf). (DCVB. v. VII, p. 894).
- *DE OLMEIA, PETRI*. (CP. Cervera, ídem).
- *DE OLMELLA, BERNARDI*. (CP. Peníscola, ídem).
- Olmells: Poble situat en la comarca del Baix Urgell. (DCVB vol. VII, p. 909).
- *DE ORTA, BERNARDI*. (CP. Carrascal, ídem).
- " " , *PETRI*. (CP. Alcalà de Xivert, 3-I-1250. A.M.A.X.).
- Vila i municipi en el parti judicial de Gandesa. (DCVB, vol. VII, p. 555).

P

- *DE PEGAROLLA, RAIMUNDIS*. (CP. de Rosell, ídem).
- *DE PEGUEROLES, BERNARDI* (CP. Cervera, ídem).
- Pegarolla: llogaret del terme de Navès (El Solsonés). (DCVB vol. VIII, p. 378).
- *DE PORTELL, ARNALDI*. (CP. Cervera, ídem).
- Poble situat a l'Alta Segarra, a 16 Km. de Cervera; Vila situada a 22 km. de Morella; Llogaret del municipi de Crespià. (DCVB vol. VIII, p. 779).
- *DE PODIO, GUILLELMI*. (CP. Peníscola, ídem).
- " " , *BERNARDI*. (CP. Càlig i Alí, ídem).
- " " , *JOHANNIS*. (CP. " " , ídem).
- " " *ALTO, ARNALDI*. (CP. de Cervera, ídem).
- Puig i Puigalt: ens limitarem a observar que el mot Puig és abundantíssim en la toponímia septentrional i oriental del Principat (Girona i Barcelona), no tant en la Catalunya Meridional, prou menys en l'Occidental (Lleida). (DCVB vol. VIII, p. 968).

R

- *DE RUBI, BERNARDI*. (CP. Peníscola, ídem).
 - Rubí: vila situada a 10 Km. de Barcelona i a 8 de Terrassa. (DCVB vol. IX, p. 605).

T

- *DE TAMARIT, BERENGARIUS*. (CP. Peníscola, ídem).
 - Tamarit: poble de la costa de Tarragona i d'una vila de la Llitera (Catalunya aragonesa). (DCVB vol. X, p. 125).
- *DE TENIÇA, MICHAELI*. (CP. Cervera, ídem).

Dubtem entre:

 - Tenes: Llogaret de la parròquia de Ripoll; casa de camp en el Lluçanés; nom d'una riera del Vallès; Coll de Tenes: poblet del Bisbat de Vic. (DCVB, vol. X, p. 220).
 - Tinença: de Benifassà, situada a la comarca dels Ports de Morella; d'Alcalatén; subcomarca de l'Alt Millars; ports de Tinença: port de muntanyes on està situada la vila de Rossell. (DCVB, vol. X, p. 290).
- *DE TORTOSA, ARNALDUS CATALANO*. (CP. Cervera, ídem).
 - Ciutat capital de la Ribera d'Ebre. (DCVB vol. X, p. 389).

V

- *DE VILELLO, MARTI*. (CP. Polpís, ídem).
 - Poblet de la valla de Motzanes (Conflent); llogaret del municipi de Castell d'Areny (Berguedà); llogaret de Sarroca de Bellera (Pallars Sobirà); Vilella de Cinca: poble de la comarca del Baix Cinca (Catalunya aragonesa); la Vilella Alta i Baixa: nom de dos pobles de la comarca del Priorat. (DCVB vol. X, p. 812).

ALT MAESTRAT

A

- *DABELLA, ARNAL*. (CP. Coves d'Avinromà, 11-XI-1281, BSCC 1930, vol. XI, ps. 284-286).
 - Poblet del terme municipal de Vilallonga; llogaret del terme d'Espés (Ribagorça); L'Abella: llogaret del terme municipal de Sant Martí de Centelles; Vila de la Conca de Tremp; llogaret del Municipi de Viu de Llevata. (DCVB vol. I, p. 27).
- *DE ALBALAT, JOHAN*. (CP. Ares, 23-I-1243, BSCC 1920, vol. I, ps. 58-59 i 122-124).
 - Vila situada a la Ribera Baixa del Xúquer (València); vila situada a l'Horta de València; vileta situada en el Camp de Morvedre. (DCVB vol. I, pàg. 416).
- *DE ASCON, MICHAELI*. (CP. Salsadella, 14-XII-1238, BSCC 1944, vol. XX, ps. 123-126).
 - Vila situada sobre un pujol al NE de Gandesa (Ribera d'Ebre). (DCVB vol. II, pàg. 59).
- *DE AUZINA, PETRI*. (CP. Salsadella, ídem).
 - Llogaret del municipi de Gelida; llogaret del municipi d'Alinyà; llogaret del municipi de Vilanova de l'Aguda; poblet del municipi d'Alsamora; partida rural en terme de Perafort. (DCVB vol. I, p. 567).

B

- *DE BAGES, PHILIP*. (CP. Coves de Avinromà, ídem).
 - Vila situada a pocs quilòmetres d'Elna (Rosselló); Pla de Bages: comarca situada entre el Berguedà i la Conca del Cardoner. (DCVB vol. II, pàg. 209).

- *DE BEGOS, RAIMUNDUS*. (CP. Vistabella, 3-IV-1251, BSCC 1931, vol. XII, pp. 132-134).
 - Llogaret del municipi de les Bordes. (DCVB vol. II, p. 406).

C

- *DE CALBERA, RAGUIDUS*. (CP. d'Ares, ídem).
 - Poble de la Ribera d'Isàbena (Ribagorça). (DCVB, vol. II, p. 864).
- *DE CANET, RAIMUNDI*. (CP. Culla, 23-III-1244, BSCC, 1930, v. II, p. 36-38).
 - " " " " . Apareix també a CP Atzaneta, 8-I-1272, BSCC, v. I, pp. 122-124).
 - Canet de Rosselló; Canet d'Adri (El Gironès); Canet de Verges (La Tallada); Canet de Mar (El Maresme); Canet lo Roig i Canet de Berenguer (Castelló). (DCVB vol. II, pàg. 917).
- *DE CASTELLOT, ARTAL*. (CP. de Salsadella, ídem).
 - Caseriu situat prop de Les Borges d'Urgell (DCVB, vol. III, p. 39).
- *DE CENUI, GUILLELMI*. (CP. Coves d'Avinromà, ídem).
 - Senyiu: poblet del municipi de Montanui (Alt Ribagorça). (DCVB vol. IX, p. 844).
- *DE CONCAVELLA, PETRI*. (CP. d'Atzaneta, ídem).
 - Caseriu del municipi d'Aranyó (La Segarra). (DCVB v. III, p. 362).
- *DE COPONS, RAIMUNDUS*. (CP. Vistabella, ídem).
 - Vila situada a la comarca d'Anoia. (DCVB, v. III, p. 503).
- *DE LA CORBELLA, RAIMUNDUS*. (CP. de Vistabella, ídem).
 - Caseriu del districte municipal de Talladell (Urgell). (DCVB vol. IV, p. 521).

G

- *DE GUIMERA, BERNARDI*. (CP. de Culla, ídem).
 - Vila de la Baixa Segarra. (DCVB, vol. VI, p. 463).
 - Apareix també a les CP de Vistabella i Atzaneta.

L

- *DE LISON, MICHAELI*. (CP. de Salsadella —ídem— i Albocàsser).
 - Ison (Possiblement DEL ISON): Veïnat de Bordes proper a Tavascan (Alt Pallars). (DCVB, vol. VI, p. 728).

M

- *DE MOLINUS, ANDREE*. (CP. Ares, ídem).
 - Els Molins: Poblet agregat al municipi de la Cabanassa (Pirineus Orientals); Llogaret del terme de Mont-Ros (Alt Pallars). (DCVB, vol. VII, p. 498).
- *DE MONTRONE, MARTINUS*. (CP. d'Ares, ídem).
 - Probablement de MONTORNES: M. del Vallés, vila situada en la comarca del Vallés Oriental; M. de Segarra, en la comarca del Segarra (DCVB, vol. VII, p. 556).

N

- *NARBONES, FERRER*. (CP. de Coves, ídem).
 - Ciutat de la França Meridional. (DCVB, vol. VII, p. 701).

O

- *DE OLZINA, PETRI*. (Veure Auzina).
- *DORPINELLI, BERENGUERI*. (CP. de Culla, ídem).
 - Nom d'un poble de la Baixa Segarra; Poble de la comarca de L'Anoia (DCVB. Vol. VIII, p. 58).
 - Apareix també com a DORPMILL, BERENGARII (CP. d'Atzaneta, ídem).

CONCLUSIONS

Segons Manuel Sanchis Guarner «Els sarraïns evacuaren el Maestrat (1233)... I en aquella aspra comarca d'economia ramadera, s'establiren escassos repobladors, els quals, com que la majoria eren procedents de la Catalunya Nova, hi dugueren el català occidental». Això, com podem comprovar-ho en aquesta modesta aproximació, és un fet real i tangible. Els antropònims de procedència sobre els quals hem treballat així ho corroboren. En una àmplia majoria els primers repobladors de les esmentades CP provenen de les comarques Nord-Occidentals. Així, doncs, tenim com a principals comarques de procedència les següents: Urgell, Segarra, El Tarragonés, Ribagorça, Pallars Jussà, Ribera d'Ebre (pel que fa a les Nord-Occidentals) i Rosselló, Osona, Vallés Occidental i l'Anoia (pel que fa a les Orientals).

ABREVIATURES

CP = Carta-Pobla.

BSCC = Butlletí Societat Castellonenca de Cultura.

DCVB = Diccionari Català-Valencià-Balear.

AHN = Arxiu Històric Nacional.

AMR = Arxiu Municipal de Rosell.

AMAX = Arxiu Municipal d'Alcalà de Xivert.

BIBLIOGRAFIA

Diccionari Català-Valencià-Balear. Alcover i Moll, Edit. Moll, 1985.

Aproximació a la història de la llengua catalana. Manuel Sanchis Guarner, Edit. Salvat, 1980, pàg. 128).

Nosaltres els Valencians. Joan Fuster, Edic. 62, -El Cangur, 1984, pp. 25-28.

AGRAÏMENT

A la professora de llengua i literatura catalana de l'I.B. «Sos Baynat» de Castelló Na Isabel Arjona, gràcies a la qual vam poder consultar els volums dels BSCC. També al professor i amic Lluís Meseguer, per les seues orientacions a l'hora de fer aquest estudi. I al mestre de tots i professor personal de Doctorat Joan Fuster, pel seu ànim i les seues inapreciables indicacions sobre els antropònims estudiats.